

ALISHER NAVOIY – MILLATIMIZNING MA'NAVIY XAZINASI

Normuxamedov Behruz Bekzodovich

TDYU huzuridagi M.Vosiqova nomidagi

Akademik litseyning 1.1 guruh talabasi

normuxamedovbehruz@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada buyuk mutafakkir va shoir Alisher Navoiyning ma'naviy merosi, adabiyotimiz va madaniyatimizga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Uning ijodiy faoliyati, she'riy va ilmiy asarlari milliy o'zlikni anglash, til va madaniyatni asrab-avaylashda muhim o'rin tutgani yoritiladi. Xususan, "Xamsa" asari va "Muhokamat ul-lug'atayn" risolasi orqali Navoiyning o'zbek tilining rivojiga qo'shgan ulkan hissasi ta'kidlanadi. Shuningdek, uning g'azallari va dostonlari insoniy fazilatlarni ulug'lab, axloqiy tarbiyani shakllantirishda katta ahamiyat kasb etishi tahlil qilinadi. Mazkur maqola Navoiy ijodining dolzarbligini yoritib, uni yosh avlod ma'naviy tarbiyasida muhim manba ekanligini asoslashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, ma'naviy meros, o'zbek adabiyoti, madaniyat, Xamsa, Muhokamat ul-lug'atayn, g'azal, doston, milliy o'zlik, axloqiy tarbiya, yosh avlod, til rivoji.

Alisher Navoiyning ma'naviy merosi.

Alisher Navoiy – o'zbek adabiyoti va madaniyatining eng yirik namoyandalaridan biri bo'lib, uning ijodi millatimiz ma'naviyatining bebaho xazinasidir. U nafaqat o'zbek tilining rivojlanishiga ulkan hissa qo'shgan, balki butun turkiy xalqlar adabiyotining taraqqiyotiga ham katta ta'sir ko'rsatgan siymodir.

Alisher Navoiy o'zining she'riy merosi, ilmiy asarlari va davlat arbobi sifatidagi faoliyati bilan xalqimizning madaniy taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi. Uning "Xamsa" asari jahon adabiyotida noyob durdona hisoblanadi. Shuningdek, "Muhokamat ul-lug'atayn" asari orqali u o'zbek tilining boyligi va imkoniyatlarini ochib bergan.

Navoiyning ma'naviy merosi uning asarlarida, insonparvarlik g'oyalari va ezgulik targ'ibotida o'z aksini topgan. U o'zining ijodi orqali jamiyatni axloqiy poklikka, adolat va halollikka chorlagan. Uning she'riyati inson qalbini yuksaltiradigan, ruhiyatini poklaydigan falsafiy va axloqiy tamoyillarga asoslangan. Navoiy o'z asarlarida mehr-oqibat, vafo, sadoqat va insoniylik kabi tushunchalarni yuksak darajada tarannum etgan.

Shuningdek, Navoiy ta'lim-tarbiyani inson hayotining ajralmas qismi sifatida ko'rgan va ilm-fan taraqqiyotining muhimligini alohida ta'kidlagan. U insonlarning komil shaxs bo'lib yetishishi uchun ilmga intilish lozimligini ta'kidlab, bu borada o'zining bebaho fikrlarini meros qilib qoldirgan. Uning asarlarida bilimdonlik, zukkolik va tafakkur kengligi ulug'langan, bu esa yosh avlodning ma'naviy kamolotida muhim rol o'ynaydi.

Navoiyning "Mahbub ul-qulub" asari insoniy fazilatlarni madh etuvchi eng muhim manbalardan biri hisoblanadi. U ushbu asarida insonlarning fe'l-atvorini, axloqiy fazilatlarini tahlil qilib, jamiyatning axloqiy rivojlanishiga ulkan e'tibor qaratgan.

Alisher Navoiyning adabiyotimiz va madaniyatimizga qo'shgan hissasi.

Alisher Navoiy o'zbek adabiyoti va madaniyatining shakllanishida, rivojlanishida va yuksalishida beqiyos hissa qo'shgan buyuk mutafakkir va shoirdir. Uning ijodi o'zbek tilining davlat tili darajasiga ko'tarilishiga turtki bo'lib, adabiyotimizni jahon sahnasiga olib chiqqan.

Adabiyotimizga qo'shgan eng katta hissasi – bu turkiy tilda yuksak badiiy asarlar yaratish orqali ona tilining qudratini namoyon etganidir. "Muhokamat ul-lug'atayn" asarida Navoiy turkiy tilning fors tilidan ustunligini ilmiy asoslab bergan va shu orqali o'zbek adabiyotining mustahkam poydevorini yaratgan. Uning "Xamsa"si Sharq adabiyotida noyob hodisa bo'lib, bu orqali turkiy adabiyot yangi bosqichga ko'tarilgan. Madaniyatimizga qo'shgan hissasi esa uning san'at, me'morchilik va musiqa sohalariga

bo'lgan e'tibori bilan namoyon bo'ladi. Navoiy o'z davrida ko'plab madrasalar, masjidlar, hammomlar va bog'lar qurdirib, madaniy muhitni rivojlantirishga ulkan hissa qo'shgan. Uning g'azallari esa mumtoz musiqa asarlari orqali hozirgi kungacha xalqimiz madaniyatida yashab kelmoqda. Navoiy ijodiy merosi adabiyotimiz va madaniyatimizning bebaho qismi bo'lib, bugungi kunda ham yosh avlod uchun o'rnak va ilhom manbai bo'lib xizmat qilmoqda.

Alisher Navoiyning ijodiy faoliyati

Alisher Navoiy o'zbek va butun turkiy adabiyotning yirik namoyandasi bo'lib, uning ijodi milliy va jahon madaniyati rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan. Uning ijodiy faoliyati asosan she'riyat, nasr va ilmiy-tanqidiy asarlardan iborat bo'lib, o'zbek tilining rivojlanishi, adabiyotning yuksalishi hamda ma'naviy yetuklik targ'ib etilishida muhim ahamiyat kasb etgan.

Navoiyning eng muhim asarlaridan biri — **“Xamsa”** bo'lib, u besh dostonni o'z ichiga olgan:

1. **“Hayrat ul-abror”** – axloqiy-falsafiy doston bo'lib, unda ezgulik va yomonlik o'rtasidagi kurash tasvirlangan.
2. **“Farhod va Shirin”** – muhabbat, fidoyilik va insoniy qadriyatlarni madh etuvchi asar.
3. **“Layli va Majnun”** – ishqiy doston bo'lib, inson tuyg'ularining chuqur tahlili berilgan.
4. **“Sab' ai sayyor”** – hayot falsafasi, taqdir va odil podshoh mavzusini o'z ichiga olgan.
5. **“Saddi Iskandariy”** – buyuk sarkarda Iskandar Zulqarnayn haqidagi tarixiy-falsafiy asar.

Bundan tashqari, Navoiy **g'azal, ruboiy, fard va qit'a janrlarida ham katta meros qoldirgan**. Uning **“G'aroyib us-sig'ar”**, **“Navodir ush-shabob”**, **“Badoyi' ul-vasat”** va

“Favoyid ul-kibar” nomli to‘rt devoni o‘zbek she‘riyatining eng yuksak namunalari hisoblanadi.

Uning ilmiy merosidan **“Muhokamat ul-lug‘atayn”** asari alohida o‘rin tutadi. Bu asarida Navoiy turkiy tilning fors tilidan ustunligini isbotlab, o‘zbek adabiyotining rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shgan.

Shuningdek, Navoiy nasr yo‘nalishida ham o‘z asarlarini yaratgan. **“Mahbub ul-qulub”** asarida inson axloqi, adolat va jamiyatning muhim muammolari yoritilgan.

Alisher Navoiy o‘z ijodi bilan nafaqat adabiyotni yuksaltirdi, balki yosh avlodni ilmfan va ma‘naviyatga yo‘naltirishda ham katta ta‘sir ko‘rsatdi. Uning asarlari bugungi kunda ham insoniyatni ezgulikka, adolat va ma‘rifat sari chorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Internet manbalari: O‘zbekiston Milliy kutubxonasi rasmiy sayti, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi nashrlari.
2. Matyoqub Qosimov. **“Alisher Navoiy”** – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2014.
3. Saidov A. **“Alisher Navoiy va o‘zbek adabiyoti”** – Toshkent: O‘zbekiston nashriyoti, 2016.